

Szakmáról és értékekről a régió Fejér megyei értéknapján, Székesfehérváron

Baloghné Uracs Marianna bevezetője a Fejér megyei Értéknapon

Nagy öröm, hogy együtt lehetünk, egy helyen mindazok, akik az értékfeltárással, értéktárak alakításával foglalkoznak a településeken, fontos, hogy megoszthatjuk egymással a tapasztalatainkat, a jó gyakorlatokat. Egy népművelőnek – számomra ez a hiteles elnevezés – mindig az a célja, hogy segítse mindazokat, akik a közösségekkel foglalkoznak, a települési hagyományok feltárásával.

Horváth Zsolt is biztosan mondani fogja, hogy ez a munka nem most kezdődött, nem néhány éve, amikor megszületett a hungarikum törvény, a törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról.

Tudjuk jól, hogy régóta, évtizedek óta foglalkoznak településeken helytörténettel, honismerettel nagyon sokan. Közösségek, egyének, elkötelezett könyvtárosok, levéltárosok, népművelők, civilek. Ezt a munkát egészítette ki, fogta keretbe, ezt a munkát emelte ki, tette hangsúlyossá a hungarikum törvény, aminek a szakmánk nagyon örül, hiszen ez számunkra egy

lehetőség, hogy a közösségek új tartalommal tölthetnének meg, hogy pályázni lehessen, hogy ezt a munkát a települések javára lehessen fordítani.

Ezért is tartottuk fontosnak régióink valamennyi megyéjében – Veszprém, Fejér, Komárom-Esztergom megye – alkalmakat teremteni, akár megyei értéknap keretében, mint ez a mai, hogy mindazok, akik ezzel foglalkoznak, találkozhassanak és megoszthassák egymással a gondolataikat.

Legyen ez egy olyan alkalom, egy olyan esemény, amelyen minél több gondolat merül fel! Köszönöm szépen.

Horváth Zsolt: Értéktár – értékfeltárás, lehetőség – felelősség

A Hungarikum Bizottság koordinátoraként elsősorban az a feladatom, hogy minél több helyi közösséget rávegyek arra, hogy legyen részese a hungarikum mozgalomnak.

A folyamat társadalmiasításáról szeretnék beszélni, azt szeretném megvilágítani, hogy ha egy közösség fontosnak tartja a saját értékeit,

hagyományait, akkor miért érdemes bekapcsolódni a hungarikum mozgalomba, ennek milyen hatásai lehetnek, milyen előnyök származhatnak ebből.

A hungarikum mozgalomnak, ha tágan használjuk a fogalmat, beszélhetünk több szakaszáról. Sokan mondják azt, hogy már a két világháború között is volt egy ilyen jellegű építkezés. Nagyon sokan mondják azt, hogy a II. világháborút követően, inkább a '60-as évektől kezdve nagyon sok helyi közösség újravezette ezt a folyamatot. Nem ennek hívták, de nagyjából a célrendszere, a háttere, az alapvető elképzelései összhangban vannak ezzel a folyamattal.

Én most egy újkori hungarikum mozgalomról beszélek, amely kezdődhetne talán a '90-es évektől, de a 2000-es évektől mindenféleképpen. És ezt követően indul el az a folyamat, aminek eredményeképpen létrejön a magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló törvény 2012-ben.

Ez sem volt egy egyszerű folyamat, hiszen nagyon kevés olyan törvény született Magyarországon, aminek 5-6 éves előkészítő folyamata volt. Ez egyszerre jó, igen, ilyen hosszú ideig kell előkészíteni

egy folyamatot, de bizony már arra is tettünk kísérletet, hogy 2006 és 2010 között legyen egy jogi szabályozás, ez nem sikerült, és 2010-et követően, az akkori új kormány tette a jogalkotási programjába konkrétan ezt a folyamatot. 2012-ben létrejön a törvény, 2013-ban a végrehajtási rendelet. Gyakorlatilag azt tudjuk mondani, hogy az újkori hungarikum mozgalom alapjai teljes egészében 2013-ban jöttek létre.

Körülbelül egy négyéves építkező folyamaton vagyunk túl, Magyarországon jelen pillanatban – nincsen pontos számunk róla, csak becsülni tudjuk – több mint ezer helyi értéktár jött létre. Tehát több mint ezer helyi közösség mondta azt, hogy ő szeretne bekapcsolódni a hungarikum mozgalomba, és létrehozni a saját helyi értéktárát.

Egy helyi értéktár létrehozása az egy önként vállalt feladat. Az értéktár gazdája a képviselőtestület, az önkormányzat – csak ő dönthet arról, hogy lesz-e helyi értéktár a településen, vagy nem. De ez egy önként vállalt feladat. Miközben nagyon tudom méltányolni azokat a településvezetőket, akik a belépés folyamata mellett döntöttek, több mint ezren vagyunk már ebben a folyamatban, azt is el kell mondanom önöknek, hogy van bennem

néminemű csalódottság, hiszen a majdnem 3200 településből négy év építkezése után van egy egyharmados arányunk. Ez megyénként is változik egyébként, hiszen vannak olyan megyék, amelyek előrébb tartanak ebben a folyamatban, vannak, akik egy kicsit hátrább.

Veszprém megye 217 településéből jelen pillanatban 99 értéktár van. Tehát mi egy kicsit fölötte vagyunk az országos átlagnak. Itt tartunk jelen pillanatban.

A törvényi szabályozást illetően a legalsó szint a települési értéktárak szintje – az én meglátásom szerint a legfontosabb szint. Ez az igazi mérőszáma a hungarikum mozgalom társadalmiasításának. Ha ezen a szinten túllépjük majd az 50%-ot, az már valami, de én abban bízom, hogy ez egy soha véget nem érő folyamat lesz.

Van megyei szintünk, Magyarország minden megyéjében létrejött a megyei értéktár, már az első időszakban. A helyi értéktárak, a megyei értéktárak további építkezési folyamataként létezik a Magyar Értéktár, ez a kiemelkedő nemzeti értékek tárhelye, és létezik a Hungarikumok Gyűjteménye, a Hungarikum Bizottság döntései alapján. Jelen pillanatban 67 érték létezik a Hungarikumok Gyűjteményében.

Mi, amikor kitaláltuk ezt a törvényt, azt szeretnénk volna, hogyha ez egy nemzeti törvény lesz, alapvetően Kárpát-medencei hungarikum mozgalmat hirdettünk már az első pillanatban. 2015-öt követően van nagy eredményünk a Kárpát-medencei mozgalom építésében. Most már önálló nemzetirész értéktárak vannak. Tehát Magyarország határain túl, önkéntes módon lépnek cselekvő közösségek a hungarikum mozgalomba. Már létrejött a felvidéki, a kárpátaljai, egy erdélyi és egy székelyföldi, és a délvídeken is elkezdődött az építkezés.

Itt tartunk jelen pillanatban. Létezik egy Kárpát-medencei hungarikum mozgalom, nagyon sok alkotó közösséggel.

Az én meglátásom szerint a hungarikum mozgalomba való belépés az minden egyes közösség számára egy lehetőség. Minden közösségnek vannak értékei – ez a mozgalom alapja. A legkisebb közösségnek is vannak értékei, függetlenül attól, hogy ez a közösség hol helyezkedik el, milyen állapotban van, hány tagja van, az elmúlt időszakban foglalkozott-e hagyományörzéssel, értékmegőrzéssel, értékteremtéssel, ezeknek az információknak az átadásával.

Ha egy közösség tudja, elhiszi magáról azt, hogy vannak értékei, és szeretné azokat az értékeket megtartani, fenntartani, s a legfontosabb feladatként egy következő nemzedék számára is átörökíteni – mert ez a másik legfontosabb feladata –, akkor itt a helye a hungarikum mozgalomban. Függetlenül attól, hogy csak 100 ember alkotja azt a közösséget, és attól is függetlenül, hogy 50 000-100 000, vagy még több.

Amikor valaki belép a hungarikum mozgalomba, azt szeretné, hogy a részese legyen, a legfontosabb feladat, hogy végezzen egy értéktár feladatot. Ez egy helyzetelemzés a közösség számára. Bizony, az első időszakban, 2013-ban, mikor elkezdődött ez az építkező folyamat,

nagyon sok közösség elmulasztotta ezt. Nem is tartanak ott ezek a közösségek az építkező folyamatban, akik előre akartak szaladni ebben, mint azok, akik fontosnak tartották, hogy jöjjön létre egy értéktár a településen.

Ez a legfontosabb, hogy szembenézzünk saját magunkkal: jelen pillanatban a közösség ilyen állapotban van; ennyi aktív, cselekvő tagja van a közösségnek. Ilyen állapotban vannak a természeti értékei, az épített öröksége. Őrizzük-e a hagyományokat; készítettünk-e leírásokat az értékekről; tudja-e a falu népe, hogy ahol lakik, abban a közösségben milyen értékek találhatóak. Ez a legfontosabb küldetése a hungarikum mozgalomnak.

A hungarikum mozgalom nem a külföldieknek épül. Nem másoknak szeretnénk megmutatni azt, hogy milyen értékeink vannak. A Hungarikumok Gyűjteményének, a csúcsteljesítményeknek egy ilyen rendszerben van jelentősége. De a helyi értékek feltárásában nem az a lényeg, hogy a messziről érkezettek meglássák. Ez egy második, harmadik lépés.

Értékként kell gondolnunk rájuk, mert igenis is értékek, a birtokunkban, tulajdonunkban levő dolgok. Még akkor is, ha volt egy elmúlt időszak, ami egyáltalán nem arra biztatott bennünket, hogy bár-

milyen dologra is értékként gondoljunk, ami magyar és saját és hazai.

Ha a cselekvő, aktív korban lévő közösség tagjai nem ismerik, vagy nem adják tovább értékeikről való tudásukat, nincs rá mód, hogy a fiatalabbak, a most felnövekvő generáció tagjai megismerjék. Nekem van egy 14 éves lányom, Nyugat-Európa kulturális értékeit úgy sorolja fel, ahogy azt kell. De vajon a saját települése értékeit megtanítjuk-e gyerekeinknek, megmutatjuk-e nekik? A szomszéd település értékeit, a megye, a lokálpatrióta lényeg értékeit megmutatjuk-e? Ha nem itt kezdődik ez az építkező folyamat, akkor nincs lényege a hungarikum mozgalomnak. Márpedig csak akkor tudjuk átadni ezeket az információkat, ha készítettünk egy értéktárát, értékleírást, ha számba vesszük a saját értékeinket, ha mi, akik idősebbek vagyunk, döntéshozók vagyunk, aktív közösség tagjai vagyunk a településen, büszkék vagyunk az értékekre. Ti, akik fiatalabbak vagytok, lássátok, hogy a közösség ilyen állapotban van. Ez a kiinduló alap. A helyzetet látva mindenki megtalálhatja a feladatát.

A képviselőtestületnek mindig van lehetősége arra, hogy azt mondja, hogy igenis én szeretnék értéktárat létrehozni. Egy képviselőtestületi ülésen a képviselők

felteszik a kezüket, azt mondják, hogy igen, létrejön az értéktár.

Ki legyen a gazdája az értéktárnak? Ez a törvény úgy készült, hogy azt tudjuk mondani, hogy bárki, aki csak szeretné azon a településen. Semmilyen kötelező formula nincs leírva. Pontosán azért, hogy adminisztratív akadály ne legyen. Bárkit meg lehet bízni az értéktár gondozásával. Lehet ez civil szervezet, már létrehozott bizottság, lehet új értéktár bizottságot létrehozni, ahova beválasztható a polgármester, a plébános, az iskolaigazgató, a településről elszármazott, de nagyon fontos ember. Bárkit be lehet választani az értéktár bizottságba. Intézményre rá lehet bízni, hogy könyvtár, múzeum, helytörténeti egyesület gondozza ezt a folyamatot. Viszonylag gyorsan el lehet érni, hogy értéktárak létrejöjjenek.

Mondtam, hogy kicsivel több mint ezer közösség van a hungarikum mozgalomban. Tehát, ahol döntött a képviselőtestület arról, hogy jöjjön létre értéktár, kijelöltek valakit, hogy legyen a gazdája, kiválasztottak néhány értéket, arról kitöltötték a viszonylag egyszerű adatlapot, és mindenről még döntést, határozatot is hoztak. Jó esetben beküldték a megyei értéktár bizottságnak, hogy létrehozták az értéktárat és már vannak is értékeik.

Ha valaki azt gondolja, hogy ezáltal teljesítette a hungarikum mozgalom lényegét, ő már része ennek, annak rossz hír, mert téved. A hungarikum mozgalom lényege, hogy közösség jöjjön létre az értékgyűjtés során, és azt követően is. És ennek nagyon sok tagja lehet.

Természetesen, én azt gondolom, fontos, hogy a polgármester az adott településen támogassa ezt. Fontos, hogy a képviselőtestület is támogassa. Fontos, hogy egy aktív bizottság is jöjjön létre. De ebbe a folyamatba érdemes bevonni óvodákat, iskolákat, ahol vannak, általános-, középiskolákat, felsőoktatási intézményeket. Érdemes

megszólítani a civil szervezeteket. Félhalott állapotban levő civil szervezetek alakultak újjá, mert igazi lényegét és értelmet találtak a helyi értékek feltárásában. Megint aktív lett a közösség – ennek a területnek köszönhetően.

Nagyon sok helyen látjuk azt, hogy az egyház – legyen az katolikus, református, evangélikus szívesen kapcsolódik ehhez a folyamathoz.

Egy-egy folyamat eredményeként – amikor már a település létrehozta az értéktárat, elkezdődött a gyűjtés, lett belőle egy állandó kiállítás a településen, új kiadvány született az értékek megjelenítéséről, elkezdték a falunapokat is a helyi értékek ünnepévé átalakítani –, a polgármester meglepetésére az a civil szervezet, amelyik azért jött a fogadóórájára, hogy már megint koszos a buszmegálló, földölt kukák mindenütt, és a kutyák nem jó helyen ugatnak, most már azért jön, hogy polgármester úr, szeretnénk elkérni a művelődési ház kulcsát, elkezdődik az értékekről szóló állandó kiállítás építése. Csak az a kérésünk, polgármester úr, hogy szóljon, ennek és ennek, hogy azt az értéket is elvihessük erre az állandó kiállításra.

Sok a jó példa, amikor valóban megérezte a helyi közösség az értéktárat. Ez a polgármesternek is jó lett, a civil szervezeti közösségnek is jót tett ez a folyamat. Mozgalom kell, hogy legyen a helyi értékek gyűjtéséből – természetesen. Ha ebben az építkező folyamatban bárki megtalálja saját magát, nagyon sok kiterjesztési pontja van csupán annak az adminisztratív döntésnek, hogy egy közösség elhatározta, hogy létrehozza a helyi értéktárat.

Tudnám sorolni a jó példákat: egy településen állandó iskolai vetélkedőt szerveztek azóta a helyi értékek megismeréséről. Az említett falunapok helyett, a CD-szárak helyett, akik több százezer forinttal a zsebükben távoznak hazafelé, ál-

talában különösebb teljesítmény nélkül, elkezdtek a helyi értékek ünnepét megszervezni a falunapon, a helyi érték előállítónak, a helyi termelőnek adtak bemutatkozási lehetőséget a saját ünnepükön. Új szórólapok, új kiadványok születtek. És nemcsak azért, mert a törvény előírja, hogy a helyi értékeket, hogyan létrehoztak egy ilyet, azt a honlapon meg kell jeleníteni, megjelennek a honlapokon. Tudni kell, hogy van most már Magyarországon egy olyan aktív réteg, amelyik a turisztikai céljai között úgy válogat, hogy szeretné azon a településen az értékeket megtalálni. És egy honlapon az értékeket megjeleníteni, manapság már nem egy bonyolult feladat.

Óriási önállóságot kapnak a települések a helyi értékek kiválasztásában, ez nagyon nagy lehetőség. De óriási felelősség is, hiszen ha egy közösség saját maga választja ki az értékeit, akkor a saját kirakatát építi. Nagyon nagy lehetőség, de még nagyobb felelősség, hogy egy helyi közösség az értéket tudja kiválasztani.

Én tisztában vagyok azzal, hogy felbukkannak olyan közösségek, akik a bővlit, a műanyagot, a hamisat fogják a helyi értékek közé választani. Na de nézzünk szembe saját magunkkal, jó közlelő a tükrökben, hogy vajon biztos, hogy minden magyarországi közösség

értékalapú gondolkodást valósít meg a hétköznapiak során? Én bízom benne, én egy idealista ember vagyok. Sőt, ahogy a példák mutatják, a jelentős részük ennek alapján választotta ki az értékeit.

A három legalapvetőbb, ami most már a helyi értéktárakban megjelenik – mindenki kiválasztja – az épített örökség elemeit, a természeti értékeket, illetve most már – talán ez már a mi mozgalmunknak köszönhető – elindult a helyi jellegzetes ételek, italok megjelenítése a helyi értéktárban. Ebben különösen nagy jelentőségünk van. Csak szeretném mondani, hogy ezek a receptek, ezek az ételleírások óriási értéket képviselnek, és bizony, ez egy régebb óta fiatal generáció tudását jeleníti meg. Ha mi, a náluk kicsit fiatalabbak nem fordítunk figyelmet arra, hogy ez az óriási tudás ne távozzon ebből az életből, akkor mindent megteszünk azért, hogy rögzítjük ezeket az értékeket, ezeket az ételleírásokat. Ráadásul abban is lehetne felelősségünk, hogy azt mondjuk, hogy egy mostani fiatal generációnak átörökítjük úgy, hogy valóban ne csak a recept birtokában, hanem az ételkészítés tudásának a birtokában is legyenek. Fontosnak tartom.

És amiben biztatni kell a közösségeket, ami nincs bent a törvényben, de mégis lehetőség: arra biz-

tatunk minden közösséget, hogy miközben az épített örökségeit, a természeti értékeit és a gasztronómiai különlegességeit rögzíti a helyi értéktárban, hogy tegye meg azt, hogy körülnéz, hogy annak a közösségnek van-e, volt-e híres embere. Olyan ember, aki nagyon sokat tett valamikor, viszonylag hosszú időszakban azért a közösségért. Ez lehet író, költő, helytörténész, pedagógus, egyházi ember. Nagyon sok ilyen van. Óriási elmaradásunk van ezen a területen. Még nem vagyunk hajlandók emberek életútját, tevékenységét, munkásságát, a helyi közösség elé példaként állítani. Tisztelet a kivételnek, nagyon sok jó példát is tudok mondani. De nagyon nagy elmaradásunk van ezen a területen.

Az a helyzet, hogy egy embernek jelen pillanatban minimum meg kell halnia ahhoz, hogy értéként gondoljon egy közösség rá. Nehezen fogadom el, de ezen, amíg nem lehet rajta változtatni, legyen így. De azt is tapasztalom, hogy akik már nincsenek közöttünk, sok a lemaradásunk, hogy kiválasszuk közülük azokat, akik által valós tudások, érték állítható egy közösség elé példaként. Mindig az ember életútja, tevékenysége, munkássága az érték.

Arra is biztatok minden közösséget, hogy a helyi hagyományörző közösség több évtizedes tevékenységét állítsák példaként a helyi közösség számára. Bátran mondják ki arról a szervezetről, hogy az érték számunkra. A dalkör, a dalárda, a néptáncgyűttes, az önkéntes tűzoltó egyesület, a sportegyesület. Erről nem lehet nyilván lajstromot készíteni, hiszen minden közösség esetében másként jelenik meg ez a civilszervezeti alap. De biztatom önöket arra, ha úgy gondolják, hogy annak a közösségnek a tevékenysége hozzájárult, hogy a település jelen pillanatban is olyan állapotban van, vagy valamilyen értéket őriz, ne legyenek restek, mert ez a fajta elismerés a legnagyobb,

amit kaphat egy helyi közösség, közösségi tag ebben az esetben.

Amiben óriási lemaradásunk van, hogy a szellemi alkotás ereje megjelenjen a helyi értéktárban. Erre van a legkevesebb példa. Alapvetően a kézzelfogható dolgok kerülnek a helyi értéktárak értékei közé. Remélem, hogy a következő időszakban majd erre még nagyobb figyelem fordul.

Egy kis szakma, hogy ezt se úszuk meg, és el tudjam mondani önöknek. Mióta elindult a hungarikum mozgalom, van egy szakmai vita. Az a lényege, hogy néhány szakember azt mondja, hogy az ő meglátásuk szerint a helyi értékek tára kialakítása az felkínálja a lehetőséget arra, hogy értékkel nem rendelkező dolgok is bekerüljenek a helyi értéktárakba. Ezt nem vitatjuk. De ha jönnének a szakemberek, a messziről jött szakember nem hagyná, hogy egy helyi közösség beválassza a kopjafát akkor is, hogyha azt nem a népművészet mestere faragta, vagy nem is értékes fából. Miközben a közösség pirosbetűs ünnep nélkül, az év bizonyos napján elzarándokol ahhoz a kopjafához, és ott lerója a tiszteletét, mert az a kopjafa egy olyan eseményt rögzít, olyan embereknek állít emléket, amelyek, akik fontosak voltak a helyiek számára. Elengedhetetlen, hogy arról az ér-

tékről úgy gondolkodjon a közösség, hogy az igenis fontos számára, érzelmileg kötődik hozzá.

Az a fontos, hogy legyen az értékeiről gondolkodó közösség. Legyenek tagjai, mert ha vannak, akkor van közösség is. És ha van ilyen közösség, és részese a hungarikum mozgalomnak, akkor a helyi hagyományok, helyi ünnepek, ételek, szokások, ezek mind megjelennek. És az a helyi érték, amit kiválasztanak a helyi közösség tagjai. A helyi közösség tagjai, és senki más.

Nagyon sok helyi közösség, értéktár építő munkájában szerepet vállaltam, és így láttam az eredményeket, és hogy van értelme a hungarikum mozgalom szélesítésének. Különösen optimista vagyok, hogy Kárpát-medencei hungarikum mozgalomról beszélünk. Ráadásul tettünk már kísérleteket arra is, hogy magyar-magyar kapcsolatok jöjjenek létre. Magyarországi magyar települések Kárpát-medencei magyar közösségekkel együtt kezdték el az értéktárakat, értékgyűjtést. A legnagyobb építő folyamat látszik abból, amikor a semmiből elindulva viszonylag rövid idő alatt az aktív cselekvő közösség látható eredményeket tud elérni. Ennek is köszönhető, hogy a hungarikum mozgalomban napról napra többen vagyunk, és így lesz ez a következő időszakban is.

Köszönöm szépen a figyelmet.

BALOGHNÉ URACS MARIANNA 30 éve dolgozik a közművelődésben, ebből 24 évet Pápán, a Jókai Mór Művelődési Központban töltött művelődésszervezőként, szakmai csoportvezetőként, majd igazgatóként. Szakmai munkája során legszívesebben színházi előadások szervezésével, a színházi nevelés és a drámapedagógia lehetőségeivel foglalkozott. Részt vett a Pápai járás szervezeteit összefogó Civil Háló Szövetség, valamint egy civil információs iroda létrehozásában és működtetésében, pályázatok elkészítésében és megvalósításában. Jelenleg a Pápai Művelődéstörténeti Társaság elnökeként is tevékenykedik, segítve a járás településeinek értéktárak felállítását, értékalapú együttműködéseit. 2015 januárjától a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei Irodájában dolgozott területi koordinátorként, majd 2017 januárja óta az NMI Művelődési Intézet Nkft. Észak-Dunántúli Központ vezetője.

HORVÁTH ZSOLT 2006 és 2014 között országgyűlési képviselő, részt vett a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló törvény előkészítésében, majd az ahhoz kapcsolódó feladatok megvalósításában. Jelenleg kettős feladatot lát el, dolgozik a Laki-teleki Népfőiskolán a Kárpát-medencei Népfőiskolai Hálózat előkészítésében, másrészt a Földművelésügyi Minisztérium Hungarikum Bizottsága mellett értéktárak kidolgozásáért felelős koordinátor.